

Välkommen till Bornsjön

Välkommen till Bornsjöns natur- och kulturstig

En lämplig start- och målpunkt är stenbrottet, informationspunkt nr 3. Här finns parkeringsplats, bord, bänkar och informationstavlor. Rastplatsen är tillgänglig även för besökare med rörelsehinder. Hela stigen är ca 11 km lång men du kan bryta av på flera ställen och gå kortare sträckor. (3-11 km) Se kartan i den här foldern.

Runt Bornsjön har funnits bosättningar sedan flera tusen år tillbaka, och området är rikt på fornlämningar. Dagens kulturlandskap präglas av 1600-talets säteribildningar med stora gårdar och underlydande torp. Runt gårdarna finns parker och lundar med många ädla lövträd, beteshagar och uppodlade åkrar mot bakgrund av höjdernas barrskogar.

Storlom och fiskgjuse är Bornsjöns karaktärsfåglar, näktergalen sjunger från buskage runt sjön. Området är rikt på älg, rådjur, vildsvin, hare, räv och grävling.

Stockholms stad köpte vid sekelskiftet huvuddelen av Bornsjöns nederbördsområde och sedan 1993 ägs området av Stockholm Vatten. Bornsjöns rena vatten används som reservvattentäkt för Storstockholm. Bornsjöområdet är ett vattenskyddsområde och naturreservat, vilket innebär att sjöns yta ej får nyttjas annat än för vattenskyddsåtgärder. Man får bland annat inte bada och fiska.

Under vintertid får du inte heller beträda sjöns is. Naturreservatsbestämmelserna innebär att områdets karaktär som kulturbygd ska bevaras och utvecklas.

Stockholm Vatten AB

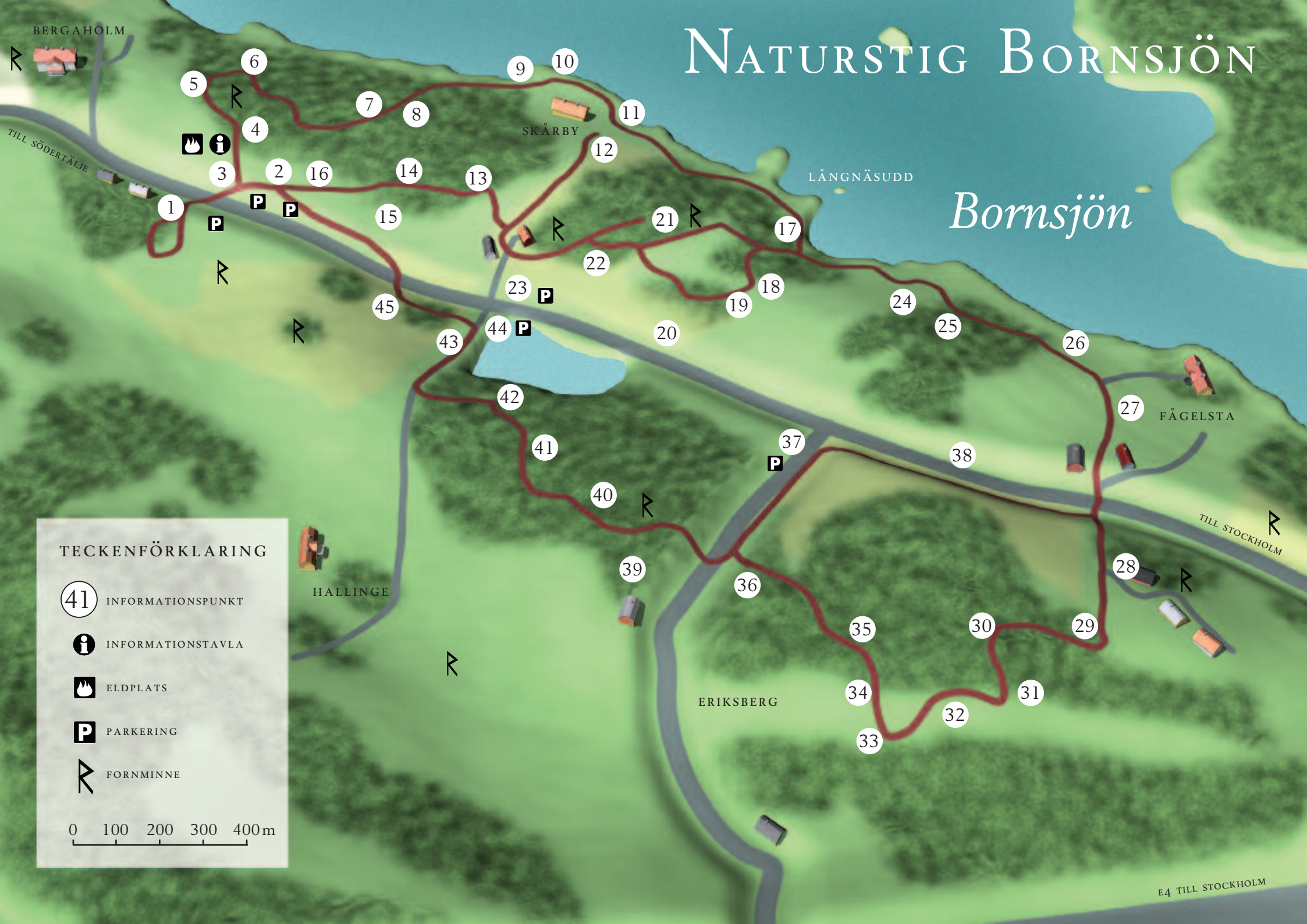
106 36 Stockholm Besöksadress Torsgatan 26

Tel 08 - 522 120 00 Fax 08 - 522 120 02

www.stockholmvatten.se info@stockholmvatten.se

NATURSTIG BORN SJÖN

Bornsjön

TECKENFÖRKLARING

41 INFORMATIONSPUNKT

i INFORMATIONSTAVLA

ELDPLATS

P PARKERING

R FORNMINNE

0 100 200 300 400m

E4 TILL STOCKHOLM

1. Ersdala gamla bytomt

Ersdala gamla bytomt har varit bebodd sedan förhistorisk tid. Här har i senare tid legat ett torp hörande till Bergaholms säteri. På området växer ädellövskog, såsom lind, alm och lönn, men också de vanliga lövträden björk, asp och sälg. Här kan du se ormvårk segla över fälten och höra fasanen.

2. Douglasgran

Granarna du ser framför dig kallas Douglasgran och har mjukare barr än vår vanliga gran. Sorten är importerad från Nordamerika.

3. Stenbrott

Brytning skedde här för tillverkning av gatsten under 1900-talets första årtionden. I stenbrottet växer blåeld, kungsljus och kärleksört.

4. Järnåldersgrav vid Bergaholm

Backen har varit en forntida begravningsplats. I skogskanten i den flacka sydsluttningen finns 50 resta stenar, gravar typiska för järnåldern, 500 f Kr - 1050 e Kr. Gulsparv hörs här från april till juli, den låter som om man räknar till sju. Här växer nysört och mjölkört.

5. Skogsplanteringen

Här planterades gran 1987 efter slutavverkning av gammal granskog. Ädla lövträd har sparats, liksom bryn mot åkern. Syftet är att på sikt få fram en blandskog av barr- och lövträd.

6. Ormgran

Framför dig finns en ormgran. Grenarna saknar sidoskott och har slingrande, ormliknande utseende. Det beror på ärftliga variationer. Följer du myrornas väg västerut hittar du en myrstack på södra sidan om en gran.

7. Utsikt över Bornsjön

Här ska bli en barrblandskog med tall och gran. När du om ett par decennier åter står här, har skogen växt upp och skymmer utsikten över Bornsjön.

8. Kulturskog

Skogen framför dig slutavverkades 1986 och året efter planterades det med övervägande granplantor. Därefter har området lövröjts (-92) och röjts (-03).

9. Fågelholk, talticka, gammal väg

Den stora fågelholken som är uppsatt här är avsedd för knipa, men används också av storskrak och kattuggla. På tallen ser du en talticka som är en rötsvamp och stor trädförstörare. Stigen du går på är den gamla handupplagda vägen mellan Bergaholm och Skårby. Vid vägkanten växer halvmeterhöga tuvor av den gräslänkande växten vitfryle.

10. Udde i Bornsjön

Mälaren är Stockholms huvudvatten-täkt. Om man av någon anledning inte kan ta råvatten från Mälaren kan Storstockholm försörjas med vatten från Bornsjön i upp till sex månader. Bornsjön ska bevaras som reservvattentäkt även i framtiden.

11. Skårby gård

Skårby är omtalad som boplat sedan järnåldern. På 1600-talet bildades säteriet Skårby. Då fanns 24 byggnader på gården. Idag kvarstår den södra flygeln i gustaviansk stil, en spannmålsbod och en liten bryggstuga. Till gården hörde också välanlagda parker och ett orangeri.

12. Nyckelbiotop

Allén du står i består av enorma ädellövträd såsom bok, alm, ask, (lönn, ek och lind växer också i området), den hör till dåtida Skårby säteri. Området är en nyckelbiotop vilket innebär att det är en enhetlig livsmiljö som har en nyckelroll för den hotade delen av skogens flora och fauna, (läs mer om nyckelbiotoper på svo.se/nb).

13. Kärr och slutavverkning

Ett viktigt inslag i naturvården är att bevara kärr och våtmarker. Ett exempel på detta är det kärr du ser framför dig. Grönsångaren hörs här på sommaren, dess läte kan liknas vid ett mynt som faller på en silverbricka. Här växer också åkermynta. Granskogen runtomkring är 110 år gammal och kommer att slutavverkas mellan 2005 och 2010.

14. Gallringsskog

Tall planterad 1965. För att förbättra kvaliteten på träden har stamkvistning skett av ett antal stammar. Framför dig finns ett 20x20m ogallrat område och om man jämför kronstorlek, stamtjocklek och raketten med träden runtomkring syns en tydlig skillnad.

Skårby gård

15. Utsiktsplats

Från Östanberget har du fin utsikt över landskapet.

16. Gamla landsvägen

I åtminstone tusen år har en landsväg gått mellan Stockholm och Södertälje. Vägen har rätats flera gånger. Du ser här tre generationer vägar (Riks 1:or) alldeles bredvid varandra.

17. Hästgraven, druvfläder

Invid stigen som slingrar sig utmed Skårby gårds strand står en sten rest till minnet av en avhällen och tapper häst. Skårby gårds ägare Anders Fredrik Skjöldebrand red hästen "Gubben" från

1805 till 1828. De fick båda sitt elddop vid det framgångsrika slaget vid Bornhöved i norra Tyskland i december 1813. Intill minnesstenen växer flenört, den rödlistade svarta trolldruvan och druvflädern med dess giftiga röda bär.

18. Ungskog med miljöträd

Gran planterades i slutet av 70-talet. Kvarlämnade miljöträd av tall får stå kvar och växa in i granbeståndet. En vacker utsiktspunkt finns på berget intill.

19. Häggelunda by

Här har Häggelunda by legat. Den har varit bebodd åtminstone sedan yngre järnåldern (500-1050 e Kr). Åkermarken användes tidigare för bete och höstslätter för de djur man höll i byn.

20. Utsikt från Karamellberget

Här finns stensättningar från yngre järnåldern. Ursprunget till namnet Karamellberget är inte känt. Du har här en härlig utsikt över Skårbydammen som är en återskapad våtmark (- 91). Dammen är välbesökt av sjöfågel och vadare såsom sothöna, smådopping, svarthakedopping, vigg, knipa, snäppor.

21. Utsikt, bronsåldersgrav.

På krönet av höjden ligger Salems största bronsåldersgrav, ett röse som är 25 m i diameter och 3 m högt med en gravhågnad. Fin utsiktspunkt. Några av de grövsta tallarna på bergets topp är 200 - 250 år gamla.

22. Järnåldersgravfält vid Skårby

På en avsats i slänten finns 200 gravar från yngre järnåldern. Under sommaren hörs näktergalen här, dess högljudda sång är fylld av härlig ljud. Längs stigen växer ögontröst.

Bergaholm Gård

23. Parkeringsplats

24. Bornsjöfåglar

Fiskgjuse och storlom häckar på Bornsjöns uddar och öar. I Bornsjöområdet häckar också sångsvan och trana, häger ses ofta vid stränderna. Havsörn syns också runt sjön. Åkermarken omkring backen där vi nu står är kanske den äldsta i hela Bornsjöområdet.

25. Skogsvård

Här stod ett 115 år gammalt granbestånd. Vid avverkning 1991 sparades miljöträd, en skyddszon mot sjön och åker, liksom ett område med gamla aspar. Asparna är lämpliga boträd för hålbyggande fåglar såsom spurvuggla, dvärguggla och hackspettar.

26. Uråldrig soptipp, granskog

Marken du står på är gården Fågelstas forntida, numera övertäckta soptipp. Granskogen planterades 1957. Under beståndets livstid, som är ca 80 år, gallras skogen 3-5 gånger.

27. Fågelsta Gård

Bosättningen har funnits vid Fågelsta gård i åtminstone tre tusen år. Fågelsta blev säteri 1641. De äldsta kvarstående byggnaderna är flyglarna från 1700-talet. Spannmålsboden, ett förråd och en ladugårdslänga är från 1800-talet. Ekonomibyggnaderna vid landsvägen är nyare. Jordbruket på Fågelsta omfattar ca 240 hektar och drivs utan djur. Vid Fågelsta står några bikupor. Gynnsamma somrar kan en bikupa ge upp till 50 kg honung.

28. Utgrävda gravar vid Fågelsta, hasselänge.

Här syns ca 20 gravar, dels resta stenar och dels runda stensättningar från äldre Bronsåldern. Man har också hittat en skärvestenhög, vilket är en "sophög" från bronsåldern (1500 - 500 e Kr). Den innehåller rester av kokstenar, sotlager och kasserade föremål. Hasselbuskarna uppe i backen användes förr som foder åt djur. Än idag gäller att man inte får plocka hasselnötter utan markägarens tillstånd. Här växer även stenbär.

29. Åkerdikning

Diket till höger är så kallad backdike. Sådana löper runt alla åkrar för att fånga upp och leda bort överskottsvatten från skogsmarken. Det gräsbevuxna området mellan åker och skogen är en zon som gynnar många växter och djur.

30. Skogsbruk, kungsfågel

Den här skogen är mer än 110 år gammal. Stockholm Vatten kommer att spara vissa sådana skogsbestånd för fri utveckling. Sveriges minsta fågel, kungsfågel, trivs i den här högstammiga barrskogen. I området växer tallörten, den saknar klorofyll och är en saprofyt. (växt som lever på dött material) I kanten av kärret väster om dig växer skogsfräken och majbräken.

31. Gryt

Det gryt som du ser här, fanns kanske för flera tusen år sedan. Det används i huvudsak av den grävlingen men även räven utnyttjar grytet.

32. Vindfälla

Det greniga mönstret på granstammen är gjort av en art barkborre. Barkborrar vållar stora skador på skog. De större hålen är verk efter spillkråkan, vår största hackspett.

33. Viltvatten, kraftledning

Skogskärr, som dämats upp till viltvatten. Används idag flitigt av älg, råddjur, vildsvin och hare, det fungerar även som häckningsplats för sjöfågel och vadare. Vegetationen i kraftledningsgatorna måste hållas låg, vilket ger utmärkta betes- och boplatser. Kraftledningen är en dubbel 400 kilovolts ledning som förser Stockholm med energi. I området växer också den fridlysta revlummern.

34. Röse - bronsåldersgrav

Uppe på berget ligger resterna av ett röse, en grav anlagd under bronsåldern. De låga och krokiga tallarnas typiska utseende beror på det utsatta vindläget och den magra näringstillförseln.

35. Planterad åkermark, viltstig

Granskogen är planterad 1954 på en gammal åker som tidigare varit äng. Runt planteringen syns fortfarande tydliga spår av den gamla åkerdikningen. Just det här partiet av stigen är en viltstig där man ofta kan se klövavtryck av t.ex. älg, råddjur och vildsvin. Mossorna som växer här är bl.a. björnmossa, stjärnmossa och kransmossa.

36. Foderplats

Denna plats har gjorts i ordning för att hjälpa de vilda djuren att få mat om vintern är lång, kall och snörik.

37. Parkeringsplats

38. Milstolpe

Under 1700 - talet "stenades" vägarna, dvs. milstolpar sattes upp var fjärde mil (1 mil = 10689 m då)

39. Bronsåldersgrav, kärr

Bronsåldersgravar är alltid placerade på höjder. Detta röse är drygt 20 m i diameter och 3-5 m högt. I kärret längs stigen vajar ängsull och runt omkring hittar du ängskovall, isländslav och ljung.

40. Miljöträd, slutavverkat

Området slutavverkades 2001 och miljöträd (ca 3 m högstubbar) sparades för att öka den biologiska mångfalden främst för insekter och fåglar.

41. Igenplanterad åker

Området framför dig är igenplanterad åkermark (-85), den första gallras 2005 och området väster om dig har lämnats för fri utveckling. Resten av marken som når fram till den gamla landsvägen är återförd våtmark.

42. Ängsmark

Ängsbacken har tidigare använts som betesmark. Stockholm Vatten röjer regelbundet, för att ängen ska behålla sin karaktär. En mätstation för vattenprover finns ca 50 meter norr om informationsplatsen. Här växer blommor som johannesört, rölleka och gulmåra.

43. Torpet Ekbacken

På åkerholmen invid vägen har torpet Ekbacken legat. Stenmuren i slänten, de kvarvarande syrenbuskarna, apelf och andra odlade växter vittnar om att här bott människor.

44. Parkeringsplats

45. Torpet Östanberg

På åkerholmen invid vägen finns rester av backstugan Östanberg, ett litet torp utan jord.

Lundby